

- schapsbelasting (2009) en consultatie Verpakkingenbelasting (2007).
10. Zie o.a. de voetnoten 34, 39, 288, 316 en 390, alsmede de pagina's 57, 97 en 121.
  11. De selectie van stakeholders bij een uit te voeren consultatie komt aan de orde in hoofdstuk 6.
  12. *Kamerstukken II* 1990/91, 22008, 1-2.
  13. Thans wordt wel expliciet verslag gedaan van adviezen en consultatie in de memorie van toelichting. Tevens verplicht de in 2016 aangenomen motie-Van Gerven tot opname van een 'lobby-paragraaf'. Zie *Kamerstukken II* 2015/16, 32637, 243.
  14. Deze beide aspecten van de consultatie-procedure worden in hoofdstuk 7 en 8 nader uitgewerkt.
  15. Dit aspect wordt nader uitgewerkt in hoofdstuk 6.
  16. Het gaat om de volgende 'stakeholders': belastingplichtigen, belastingadviseurs en hun beroepsorganisaties, belangenorganisaties, wetenschappers, rechters en de Nationale ombudsman, buitenlandse overheden alsmede de interne stakeholders.
  17. *Kamerstukken II* 2015/16, aanhangsel 2890, reactie op vraag 6.
  18. Het woord 'samenstelling' dekt de lading niet volledig; het gaat ook om de omgang met de geselecteerde stakeholders bij de consultatie.
  19. De tekst van het proefschrift is tot 10 februari 2017 onder embargo. Vóór die tijd is al wel de Engelstalige samenvatting raadpleegbaar, waarin tevens het integrale consultatiemodel is opgenomen als tabel 30 (openaccess). leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/37797/summary.pdf?sequence=5.
  20. wodc.nl/onderzoeksdatabase/2602-gebruik-waardering-en-effect-van-internetconsultatie.aspx.
  21. Prof. dr. J.P. Boer is hoogleraar Algemeen Belastingrecht aan de Universiteit Leiden en mede-eigenaar van Lubbers & Boer BV.

M.J. Middelburg, Empty Promises? Compliance with the Human Rights Framework in relation to Female Genital Mutilation/Cutting in Senegal

Diss. Tilburg, promotoren prof. dr. M.S. Groenhuijsen, prof. dr. R.M. Letschert en prof. dr. E. Leye, INTER-VICT dissertations, Tilburg: PrismaPrint 2016, 462 p.

1. Inleiding

Het was tijdens de Vrouwenconferentie van Beijing in september 1995 dat Hillary Clinton, toen nog 'vrouw van', een inmiddels legendarische uitspraak deed: 'Als er één boodschap vanuit deze conferentie over de hele wereld nagalmt, laat het zijn dat mensenrechten vrouwenrechten zijn, en vrouwenrechten mensenrechten, voor eens en voor altijd.' Diezelfde Hillary Clinton ontmoette een paar jaar later, in Senegal, een groep vrouwen uit het Bambaradorp Malicounda. Zij hadden, in de 'eed van Malicounda', in het openbaar aangegeven dat hun hele dorp, inclusief de imam, afstand nam van vrouwenbesnijdenis.¹

Het in maart 2016 door Annemarie Middelburg verdedigde proefschrift handelt over de vraag naar het verband tussen de mensenrechten vastgelegd in internationale verdragen en de daadwerkelijke naleving van die verdragen door een staat als Senegal. In hoeverre vormen mensenrechten 'loze beloftes'? Welke factoren dragen bij, of doen juist afbreuk aan naleving van verdragsverplichtingen in het algemeen, en de Senegalese verplichting om vrouwenbesnijde-

nis af te schaffen in het bijzonder? Met deze onderzoeksvraag gaat het boek over rechtssociologische en politicologische inzichten naar de naleving van mensenrechtenverdragen en over vrouwenbesnijdenis als een mensenrechtelijk vraagstuk in het algemeen, en over de specifieke vraag in hoeverre verdragsverplichtingen nu gepaard gingen met naleving in Senegal. Hoever, kortom, is de afstand van Beijing naar Malicounda, en welke obstakels liggen er op de weg? Het antwoord is de moeite waard voor iedereen met een belangstelling voor mensenrechten, voor de positie van vrouwen en kinderen en voor de sociale werking van het recht.

2. Inhoud van het boek

2.1. *Waarom zouden staten internationale verdragen naleven?*

Middelburg begint haar studie met een helder overzicht van de belangrijkste theorieën over de vraag waarom staten überhaupt de afspraken die zij maken met andere staten over mensenrechten zouden naleven. Het vraagstuk rondom verdragsnaleving, dient direct gezegd, is iets an-

ders dan vragen rondom implementatie of effectiviteit van verdragen – het is immers 'agnostisch over causaliteit'.² Grofweg zijn er op dit gebied twee benaderingen. De eerste, populair onder internationaal juristen en relatief idealistisch van aard, neemt de waarde van normen als uitgangspunt ('norm-based'). De tweede benadering is vooral te vinden onder specialisten op het gebied van internationale betrekkingen, cynischer van inslag, en gaat uit van de belangen van staten ('interest-based'). De *founding father* van de eerste school is Louis Henkin, met wiens beroemde uitspraak Middelburg haar tweede hoofdstuk begint: 'Waarschijnlijk is het zo dat vrijwel alle naties vrijwel alle beginselen van het internationale recht en vrijwel al hun verplichtingen vrijwel altijd nakomen.'³ Zijn voornaamste antwoord op de waarom-vraag wees op de belangen van staten. Niet-naleven komt alleen voor als naleven te duur is, of er nationale krachten spelen. Chayes & Chayes voegen daar bijvoorbeeld de ambiguïteit van verdragsteksten als reden aan toe, terwijl Franck naleving toeschrijft aan de legitimiteit van instituties.⁴ Koh,

op zijn beurt, schrijft verdragsnaleving toe aan het gedrag van alle betrokken actoren, waaronder ngo's als 'norm entrepreneurs'.⁵ Een meer recente stroom interdisciplinair onderzoek bouwt voort op deze inzichten, en kijkt meer naar de processen die hierbij spelen. Het invloedrijke constructivisme, bijvoorbeeld, laat zien hoe staten zelf het internationale stelsel scheppen, maar er zelf ook door gevormd worden. Het spiraalmodel van Risse e.a. beschrijft hoe lokale en internationale organisaties gezamenlijk staten zover krijgen dat zij voldoen aan verdragsverplichtingen.⁶ Goodman & Jinks voegen daar nog de dimensie van de acculturatie aan toe.⁷

Een tweede cluster theorieën, meer politicologisch en cynisch van inslag, zoekt de verklaring voor (een gebrek aan) verdragsnaleving bij de belangen van staten ('interest-based'). De wortels van dit denken reiken terug tot Thucydides ('de sterken doen wat zij kunnen en de zwakken dragen wat zij moeten') en komen via Machiavelli en Hobbes uit bij het neo-liberalisme, dat ervan uitgaat dat staten vooral op zoek zijn naar macht, en alleen onder dwang verdragen naleven. Het institutionalisme van, bijvoorbeeld, Keohane verfijnt dit door te beschrijven hoe staten vooral verdragen naleven als de voordelen opwegen tegen de nadelen.⁸ Liberalisten voegen hieraan toe dat staten ingebed zijn in maatschappelijke actoren, waarbij Slaughter bijvoorbeeld aantoonde dat democratieën meer geneigd zijn tot verdragsnaleving, en Hathaway laat zien dat die naleving binnenlandse belangen dient.⁹ De puntjes op de i van de verklaringen gebaseerd op belangen zijn in de afgelopen jaren gezet door mensen als Guzman, die wijzen op het belang dat staten hechten aan reputatie.¹⁰

Uit deze hele stapel literatuur destilleert Middelburg 18 factoren die naleving kunnen verklaren – lopende van eigenbelang en legitimiteit tot rol van politieke persoonlijkheden en van ngo's – en 12 mogelijke verklaringen voor niet-naleving, zoals ambiguïteit in verdragsbepalingen, het gebrek aan sancties of aan capaciteit en een botsing met lokale culturen. Zo ligt het theoretisch instrumentarium klaar, maar moet de vraag om welke verdragsverplichtin-

gen het hier gaat nog beantwoord worden.

2.2. *Vrouwenbesnijdenis als mensenrechtenvraagstuk*

Achter de klinische definitie van vrouwenbesnijdenis als 'alle procedures om de externe vrouwelijke genitalia deels of geheel te verwijderen of ander leed toe te brengen aan de vrouwelijke geslachtorganen om niet-medische redenen' gaat een wereld van leed schuil. UNICEF telt 125 miljoen slachtoffers wereldwijd, en 30 miljoen meisjes die risico lopen, maar de echte aantallen zijn waarschijnlijk veel hoger – zo houdt Indonesië geen gegevens bij, terwijl daar mogelijk 100 miljoen slachtoffers zijn. In hoofdstuk 3 beschrijft Middelburg de achtergronden van de praktijk, al zichtbaar op Egyptische mummies en nog steeds toegepast over de hele wereld, ookal gaat de aandacht vaak uit naar Afrika. Vrouwenbesnijdenis vindt meestal plaats tussen 0 en 15 jaar, vaak zonder verdoving, en met levenslange gevolgen. De ratio wisselt: er is vaak sprake van gewoonte en van traditie, maar het gaat ook om het terugbrengen van de seksuele behoeftes van de vrouw, en daarmee de kans dat zij de familie te schande maakt, hygiëne en mythevorming. Religie wordt ook vaak aangevoerd als argument, maar vrouwenbesnijdenis is niet eigen aan moslims alleen, en heeft geen basis in de sharia. Duidelijk is dat het vaak gaat om een sociale norm; een voorwaarde voor een huwelijk, waardering en sociale acceptatie.

Hoe erg ook de praktijk en gevolgen van vrouwenbesnijdenis, de classificatie als mensenrechtenschending ging niet vanzelf. Belangrijke momenten, vanaf de jaren 60, waren de classificatie van vrouwenrechten als mensenrechten, het geweld tegen vrouwen als een schending van die rechten, en vrouwenbesnijdenis als een vorm van geweld tegen vrouwen. Hierbij speelden Afrikaanse activistes een belangrijke rol, juist ook in de al eerder genoemde wereldvrouwenconferentie van Beijing. Inmiddels is algemeen geaccepteerd dat vrouwenbesnijdenis een schending vormt van het discriminatieverbod, het recht op leven, het recht op toegang tot gezondheidszorg, het folterverbod en de kinderrechten.

Deze zijn vastgelegd in verdragen als het BuPo- en het ESC-verdrag, het Kinderrechten-, het Vrouwen- en het Anti-folterverdrag en het Afrikaanse mensenrechtenverdrag, en toegespitst op vrouwenbesnijdenis in de jurisprudentie en uitspraken van verdragscomités.

Toch rijst de vraag welke verplichtingen staten hebben in de uitbanning van de praktijk – het gaat immers vaak om private handelingen, verricht door traditionele of religieuze besnijdesters. Ook hier komt Middelburg met een minutieus overzicht. Het gaat in algemene zin om een positieve verplichting; de zorgplicht ('due diligence') van de overheid om mensenrechten te respecteren, te beschermen en te verwezenlijken. Meer specifiek moeten staten die partij zijn bij de eerder genoemde verdragen alle relevante verdragen ratificeren, samenwerken met verdragscomités, gelijke behandeling constitutioneel verankeren, vrouwenbesnijdenis strafbaar stellen, beleid maken en actieplannen, data verzamelen, bewustzijn op dit punt verhogen en aandacht schenken aan het onderwerp in het vormend en vakonderwijs, ngo's en andere partijen betrekken, steun bieden aan slachtoffers en zoeken naar alternatieven. Het mensenrechtenraamwerk omschrijft ook de verplichtingen van maatschappelijke organisaties – programma's op dit gebied steunen, mensenrechteneducatie, het meenemen van het onderwerp in de landenprogramma's van VN-organisaties en (!) het respecteren van 6 februari als internationale Zero-Tolerance Dag op dit gebied.

2.3. *De casus Senegal*

Met de verklaringen voor (gebrek aan) verdragsnaleving in de ene hand, en een overzicht van de verdragsverplichtingen op het gebied van vrouwenbesnijdenis in de andere beschrijft Middelburg vervolgens de casus Senegal. Het is een begrijpelijke keuze. Senegal is een soort Nederland van Afrika, de beste leerling van de klas op mensenrechtengebied, en heeft daarom alle relevante verdragen geratificeerd. Tegelijkertijd is nog een kwart van de vrouwen besneden – het aantal liep van 28,2% in 2005 naar 24,7% in 2014.¹¹ Middelburg sprak in Senegal met vertegenwoordigers van interna-

tionale organisaties, de regering en maatschappelijke organisaties over de vraag in hoeverre Senegal nu de verdragsverplichtingen naleeft, en waarom dat zo is.

Daarbij is het beeld gemengd. Jazeker, Senegal ratificeerde alle relevante verdragen, maar is vaak heel sloom met het rapporteren. Met de constitutionele verankering van het gelijkheidsbeginsel zit het goed, maar lagere wetgeving is vaak nog expliciet discriminatoir. Vrouwenbesnijdenis is inmiddels strafbaar gesteld, maar vervolgingen zijn op twee handen te tellen. Aan beleidsvoornemens en actieplannen ontbreekt het niet, aan de implementatie ervan wel. Data zijn vooral tegenstrijdig: de Senegalese regering schermt met het feit dat van 5000 dorpen er 3140 publiekelijk vrouwenbesnijdenis afzwoeren, maar de hierboven aangehaalde cijfers laten een reductie van slechts 3,5% zien. De media besteedden over de jaren veel aandacht aan vrouwenbesnijdenis, maar er is geen aandacht in de curricula van het gewone onderwijs, noch in de vakopleidingen. Slachtoffers krijgen weinig steun, en programma's waarmee besnijders een alternatief beroep leren lijken weinig succesvol. Toch hebben internationale organisaties, samen met lokale ngo's, wel degelijk veel en systematisch in de uitbanning van vrouwenbesnijdenis geïnvesteerd, en rapporteren zij een veelheid aan successen. Middelburgs respondenten maken zich zorgen over de perverse effecten van wetgeving, zoals het 'ondergronds gaan' van de praktijk, het feit dat steeds jongere meisjes besneden worden (die kunnen immers niet protesteren) en het uitwijken naar het buitenland. Tegelijkertijd zien zij ook het belang van een juridisch raamwerk, als teken van engagement vanuit de regering, als preventief mechanisme en manier om verandering te faciliteren. Die successen in de naleving zijn – terugkomend bij het theoretisch kader – toe te schrijven aan een combinatie van factoren. Het feit dat Senegal alle relevante verdragen ratificeerde, en ook de grondwet aanpaste, heeft wel degelijk te maken met de reputatie die het land hoog wil houden. Leiderschap, zowel vanuit de politiek als vanuit het middenveld, was duidelijk van belang – president Abdou Diouf maakte zich

sterk voor afschaffing, en de naam van Ndèye Soukèye Gueye komt steeds terug als facilitator van verandering. Zoals zo vaak speelden maatschappelijke organisaties, deels met financiële steun uit het buitenland, een cruciale rol. Factoren die naleving belemmerden liepen, volgens Middelburg en haar respondenten, uiteen van capaciteitsgebrek, een gebrek aan sancties, niet te veel naar de pijpen van het westen willen dansen (bij verdragsrapportages), tot de factor tijd – discussies over het belang van een geleidelijke uitbanning.¹²

Op de voorkant van het boek staan twee tienermeisjes – de een breed glimlachend, de ander sceptisch. Zij lijken de vraag in hoeverre mensenrechtenverdragen loze beloftes bevatten voor hen, en voor hun dochters, in kort bestek te beantwoorden – deels wel, maar deels ook niet.

3. Commentaar

Empty Promises is een mooie studie en een goed geschreven boek. Ik zou het aanraden aan collega's met een belangstelling voor wet en werkelijkheid, als een case study die onze inzichten over mensenrechtenimplementatie verrijkt. Ik zou het aanraden aan beginnend promovendi, als voorbeeld van een gedegen, systematische multi-disciplinaire studie met een heldere vraag- en doelstelling en een bijpassende methodiek die leidt tot een goed gestructureerde en gedegen analyse. Ik zou het hoofdstuk over de naleving van verdragen zo aan studenten voorschrijven, als verplichte literatuur op het gebied van mensenrechtenimplementatie. Ik zou het ook aanraden aan zorgprofessionals en juristen vanwege het volledige overzicht van het juridisch raamwerk op het gebied van vrouwenbesnijdenis. Ik zou hopen dat de bibliotheek van het Afrika Studie Centrum een exemplaar aanschaft, vanwege het historisch onderbouwde overzicht van alle Senegalese beleidsinspanningen op dit gebied. Natuurlijk valt er wel wat af te dingen op de opbouw en leesbaarheid – zo is het mij niet duidelijk waarom de case study Senegal in een hoofdstuk van 145 pagina's, met 537 voetnoten gepropt diende te worden. Al met al is dit echter een geslaagde studie.

Toch wringt er iets. Wie daadwerkelijk wil begrijpen welke factoren bijdragen aan de al dan niet geslaagde aanpak van vrouwenbesnijdenis in Senegal spreekt niet alleen ambtenaren en activisten in Dakar, maar neemt de bus naar de brousse. Die leest niet enkel de politicologische en internationaal-juridische literatuur, met de sterke focus op de staat, maar betreft ook die theorieën over waar en waarom die staat faalt.¹³

Juist met een onderwerp als dit, waar cultuur en traditie zo'n cruciale rol spelen, biedt de recente rechtsantropologische literatuur over 'hoe rechten reizen' niet te missen inzichten. Sally Merry bijvoorbeeld, die wel voorkomt in de literatuurlijst maar niet noemenswaardig besproken wordt, biedt cruciale inzichten in de hoogst politieke processen waarmee mensenrechten vertaald worden binnen een lokale context, en de rol van individuen die die verstaalslag kunnen maken.¹⁴ Een voorbeeld van het belang van deze focus is te vinden op p. 296: in Matam kreeg een rechter die zowel de ouders als de besnijder veroordeelde bezoek van een *marabout* die hem bezwoor dat hij nooit meer een zaak zou doen. De rechter kreeg vlak daarna een hartaanval, en sindsdien heeft geen enkele Senegalese rechter zich over een dergelijke zaak willen buigen. Middelburg stipt deze culturele en maatschappelijke context aan in haar conclusie, maar betreft deze nauwelijks in de analyse. Dit is echt een gemis. De vraag is of, zelfs als Senegal de integrale lijst verdragsverplichtingen had afgevinkt, dit alleen gedragsverandering zou kunnen verklaren.

Of beloftes om besnijdenis te beëindigen bewaarheid worden is, per slot van rekening, wellicht vooral een formele verantwoordelijkheid van de staat, maar de verwezenlijking van deze belofte is maar heel beperkt in diens handen. Dat wisten de vrouwen van Malicounda, en het ware beter geweest als deze mooie studie – in opzet en uitvoering – hier ook iets meer rekening mee had gehouden.

Barbara Oomen¹⁵

Florence, december 2016

P.O. Box 19966, Baltimore, MD 21211-0966

Renewal Notice

It's Time to Renew Your Subscription to:
Human Rights Quarterly

Subscription mailed to:

Prof. Barbara Oomen
Roosevelt Academy (Utrecht University)
Social Sciences
Roosevelt Academy - Lange Noordstraat 1
Middelburg, NL 4331 CB
NETHERLANDS

Account No./Customer ID: 1746928

Invoice Date: 2/1/2017

Subscription Expires: 8/31/2016

You Have Received Your Final Issue.

Please renew today!

Human Rights Quarterly

Please check that your contact information is correct and note any changes on the back of this form. If you have already renewed, please disregard this notice. Thank you!

Prof. Barbara Oomen
Roosevelt Academy (Utrecht University)
Social Sciences
Roosevelt Academy - Lange Noordstraat 1
Middelburg NL 4331 CB
NETHERLANDS

The following subscription is due for renewal:

ITEM NO.	DESCRIPTION	TERM	COST
HRQ1IP RB275	HRQ 1yr individual (print)	1 Year	\$50.00 Tax: \$0.00 Shipping: \$21.00 Total Due: \$71.00
HRQ2IP RB275	HRQ 2yr individual (print)	2 Years	\$90.00 Tax: \$0.00 Shipping: \$42.00 Total Due: \$132.00
<p><i>Please select the price & term you wish to renew. Choose 2 years and receive a 10% discount!</i></p>			

For faster online, phone, or fax renewal instructions, please see the back of this form.

Fed. I.D. No. V52-0595110 • Canadian GST No. 124004946 RT

Detach and return this portion with payment.

Please circle your order and fill out and mail in enclosed envelope. If envelope is missing, return to: Johns Hopkins University Press Journals Publishing Division, P.O. Box 19966, Baltimore, MD 21211-0966. Contact us in any of the following ways:

Call 1-800-548-1784 or 410-516-6987. Email: jrnlcirc@press.jhu.edu

On the Web at: www.press.jhu.edu/journals FAX: 410-516-3866

Renewal Notice

Account No./Customer ID: 1746928

Prof. Barbara Oomen
Roosevelt Academy (Utrecht University)
Social Sciences
Roosevelt Academy - Lange Noordstraat 1
Middelburg, NL 4331 CB
NETHERLANDS

Payment Method:

Payment must be drawn on a U.S. bank in U.S. funds.

Check payable to JHU Press (please indicate Acct. No.)

International Money Order

AMEX Discover MasterCard Visa

Credit Card Acct. No. _____

____ (3 or 4 digit Card Security Code)

Expiration Date _____

Signature _____

ITEM NO.	TITLE	TERM	AMOUNT
HRQ1IP RB275	HRQ 1yr individual (print)	1 Year	\$71.00
HRQ2IP RB275	HRQ 2yr individual (print)	2 Years	\$132.00

Total Payment Enclosed \$ _____

I have made corrections to my contact information on the back.

P.O. Box 19966, Baltimore, MD 21211-0966

Account No./Customer ID: 1746928

Invoice Date: 2/1/2017

Subscription Expires: 8/31/2016

Renewal Notice

It's Time to Renew Your Subscription to:
Human Rights Quarterly

Subscription mailed to:

Prof. Barbara Oomen
Roosevelt Academy (Utrecht University)
Social Sciences
Roosevelt Academy - Lange Noordstraat 1
Middelburg, NL 4331 CB
NETHERLANDS

You Have Received Your Final Issue.

Please renew today!

Human Rights Quarterly

Please check that your contact information is correct and note any changes on the back of this form. If you have already renewed, please disregard this notice. Thank you!

Prof. Barbara Oomen
Roosevelt Academy (Utrecht University)
Social Sciences
Roosevelt Academy - Lange Noordstraat 1
Middelburg NL 4331 CB
NETHERLANDS

The following subscription is due for renewal:

ITEM NO.	DESCRIPTION	TERM	COST
HRQ1IP RB275	HRQ 1yr individual (print)	1 Year	\$50.00 Tax: \$0.00 Shipping: \$21.00 Total Due: \$71.00
HRQ2IP RB275	HRQ 2yr individual (print)	2 Years	\$90.00 Tax: \$0.00 Shipping: \$42.00 Total Due: \$132.00
<p><i>Please select the price & term you wish to renew. Choose 2 years and receive a 10% discount!</i></p>			

For faster online, phone, or fax renewal instructions, please see the back of this form.

Fed. I.D. No. V52-0595110 • Canadian GST No. 124004946 RT

Detach and return this portion with payment.

Please circle your order and fill out and mail in enclosed envelope. If envelope is missing, return to: Johns Hopkins University Press Journals Publishing Division, P.O. Box 19966, Baltimore, MD 21211-0966. Contact us in any of the following ways:

Call 1-800-548-1784 or 410-516-6987. Email: jrnlcirc@press.jhu.edu
On the Web at: www.press.jhu.edu/journals FAX: 410-516-3866

Renewal Notice

Account No./Customer ID: 1746928

Prof. Barbara Oomen
Roosevelt Academy (Utrecht University)
Social Sciences
Roosevelt Academy - Lange Noordstraat 1
Middelburg, NL 4331 CB
NETHERLANDS

Payment Method:

Payment must be drawn on a U.S. bank in U.S. funds.

- Check payable to JHU Press (please indicate Acct. No.)
 International Money Order
 AMEX Discover MasterCard Visa

Credit Card Acct. No. _____

____ (3 or 4 digit Card Security Code)

Expiration Date _____

Signature _____

ITEM NO.	TITLE	TERM	AMOUNT
HRQ1IP RB275	HRQ 1yr individual (print)	1 Year	\$71.00
HRQ2IP RB275	HRQ 2yr individual (print)	2 Years	\$132.00

Total Payment Enclosed \$ _____

I have made corrections to my contact information on the back.